

Erken Cumhuriyet Yapıları ve Jeoloji

Samimi bir dostlar toplantısında, ülkemizdeki yerbilimlerinin tarihçesi, Ankara Jeoloji, özellikle Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) ve Salomon Calvi'den bahsederken, emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Yavuz Okan "Türkiye Jeoloji Kurumu benim doğduğum evde kuruldu ve gelişti" dedi, yakın zamanda kendisinin çektiği ekteki iki fotoğrafı gösterdi, resim altlarında verilen açıklamaları yaptı (Resim 1, 2). Şimdi ikisi de kültür varlığı olarak tescilli bu evlerin konumu ve buldukları yer şehir tarihi ve jeoloji açısından ilginç görünüyor.

Resim 1. TJK'nın kurulduğu ev; eski adı ile İsa Bey Apartmanı. Açık pencereci daire Nahit Kıraçlı ve o zaman (1947) MTA mensubu olan ve Cahide Kıraçlı'nın daireci. MTA önde gelenleri, Salomon Calvi'nin on yıl öce önerdiği Türkiye Jeoloji Kurumu'nu burada kurmuş ve ilk merkez olarak kullanmışlardır (1947).

Resim 2. İsa Bey Apartmanı'ndan otuz metre batıda, Atatürk'ün yakın arkadaşı Nuri Conker'in evi. Atatürk bu eve sık sık gelip arkadaşı ile görüştüğü biliniyor. İlginç olan binanın altında, Dikiş Dünyası adlı dükkan, Ankara'daki ilk Singer bayii olup tüm Anadolu'ya bu marka dikiş makinalarını dağıtmıştır. Solundaki diğer dükkân (mavi brandalı) Eyüp Sabri Tuncer Kolonyaları da alanında ilk kuruluş. Adını markalaştıran Eyüp Sabri Tuncer, YZE Veteriner Fakültesi'nde teknik ressam olarak uzun yıllar çalışmış ve emekli olduğunda kolonya imalatına başlamıştır. Bugünkü Veteriner Fakültesi duvarlarında O'nun çizdiği çeşitli anatomi resimleri asılıdır.

Yukarıda görüntüleri ve resim altı açıklamaları verilen iki bina, Ankara Anafartalar Caddesi'nde, caddenin Ulus'a yakın kesimi üzerinde, eski Adliye Vekaleti, daha sonra Ankara Adliyesi, şimdilerde Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü olan tarihi binanın karşısında bulunuyor. Anafartalar Caddesi, adı Çanakkale Savaşları'ndaki Anafartalar Cephesi'ne izafeten verilmiş olup, başkent Ankara kurulurken ilk düzenlenen modern yerleşim yerlerindedir. Ulus merkezini 8-10 derecelik yükselen eğim ile Samanpazarı'na bağlar (Bu tarihi cadde hakkında daha fazla bilgi için Güven Dinçer'in yazısına bakılabilir; Eski Anafartalar Caddesi. İdealKent 11 ; 36-60, 2014).

Anafartalar Caddesi üzerindeki binaların hepsi değilse bile önemli kısmı görkemli, güzel, mimarisine özenilmiş yapılardır. 1925-1945 arasında inşa edilen bu binalar "erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Yapıları" olarak anılır. Eski Meclis, Ankara Palas, Türkocağı, İş Bankası, Ziraat Bankası, Ankara Hukuk, DTCF, Ankara Fen, YZE binaları ilk akla gelenlerdir ve Ankara'nın başlıca kültür varlıklarını oluşturur. Bunlar kamu binaları iken Anafartalar Caddesi ulaşım, alış-veriş ve konut alanı olarak öne çıkmaktadır. MTA'nın kurulduğunda ilk büro binası da bu cadde üzerinde, İsabey Apartmanı ile aynı hizada, onun 15 metre kadar doğusunda, Hamam'a inen dik, taş merdivenli sokağın köşesindedir. Volkanik kayaların teşkil ettiği sağlam temeller üzerine konuşlanan eski Ankara, özellikle Anafartalar Caddesi, jeoloji kurumlarının doğduğu yer olarak dikkat çekiyor. Kent Tarihi ile yerbilimlerini bu yönü ile de ilişkilendirmek ilginç görünüyor.

Nizamettin Kazancı